

TEA MARINOVIĆ *KORČULANSKI JEDRENJACI*, KNJIŽEVNI KRUG SPLIT, SPLIT 2020.

Primljeno: 11. kolovoza 2022.

dr. sc. DANKA RADIĆ
Radićeva 18
21223 Okrug Gornji, HR

Počašćena sam što je gđa Tea Marinović izabrala baš mene da budem predstavljatelj njezine najnovije knjige *Korčulanski jedrenjaci* (izdavač: Književni krug Split, Split 2020.), koja je predstavljena prvi put u Korčuli 5. lipnja 2021., potom 24. lipnja 2021. godine u Hrvatskom pomorskom muzeju Split.

Mislim da gđu Teu Marinović i nije potrebno posebno predstavljati. Aktivna je u društvenom životu grada Korčule, pa Korčulani sigurno znaju da se bavi istraživanjem društvenih, gospodarskih, prosvjetnih i kulturnih prilika Korčule i to istraživanjem obiteljskog ali i ostalih arhiva, te već poznate objavljene povijesne građe. Već od onih dana kada sam je imala prilike upoznati, za mene je gđa Tea Marinović bila fascinantan lik. Bilo je to prvo tijekom suradnje s Društvom prijatelja kulturne baštine Split, za vrijeme dok je moja malenkost obnašala dužnost predsjednice „Radovana“ Društva za zaštitu kulturnih dobara Trogira. Gđa Tea je dugogodišnja članica i tajnica Društva prijatelja kulturne baštine Split, koje je posvećeno ekološkoj borbi i borbi za spomenike i očuvanje javnih prostora, povijesne jezgre i gradskih funkcija u njoj, kao i za očuvanje onoga što danas nazivamo „duhom mjesta“.

No poslije tijekom godina mojeg obnašanja dužnosti ravnateljice Hrvatskog pomorskog muzeja Split, imala sam priliku bolje upoznati gđu Teu. Divila sam joj se zbog njezine hrabrosti i srčanosti, njezina višedesetljetnog aktivizma u Društvu prijatelja kulturne baštine Split, posebice zbog njezinog altruističkog rada na istraživanju našeg pomorskog naslijeđa. Gotovo da nije

bilo događaja u Hrvatskom pomorskom muzeju Split kojemu gđa Tea nije prisustvovala. Iz njih je crpila sve ono što joj je koristilo u njezinim istraživanjima.

Mada je područje njezinog profesionalnog rada bilo vezano za rad u banci (Diplomirala je na Fakultetu za vanjsku trgovinu Sveučilišta u Zagrebu), sumiramo li s povijesne distance njezin dosadašnji rad, jasno se uočava da se ponajviše bavila i još uvijek se bavi onim što najviše voli, a to je naša kulturno-povijesna baština, posebice pomorska, i to grada Korčule, kojemu je već posvetila dvije knjige:

- Prva je fotomonografija starih razglednica "Korčulanske kartuline. Zastavljeno vrijeme. Izlet u prošlost", Split 2011.

Knjiga tiskana u vlastitom izdanju, sadrži ukupno 140 razglednica, uglavnom iz bogatog arhiva obitelji Marinović, koje svjedoče o urbanističkom razvoju grada ali i o lijepom građanskom običaju slanja razglednica i njihovog čuvanja kao svojevrstne obiteljske, pa i društvene kronike, koje je danas gotovo iščezlo. Autoričina ljubav prema baštini učinila je dostupnijim razumijevanje prohujalih vremena. Danas se može, bez tračka sumnje, konstatirati kako je nadopunila naše današnje gledanje na taj prostor.

- Druga je „Meštrovica Marica Marinović“, Split 2014.

Prisjetimo se, gđa Tea je priredila dvije izložbe : u Korčuli i Blatu na kojoj je izložila građu iz ostavštine svoje obitelji Marinović.

Tom jedinstvenom gradu Korčuli posvetila je svoje članke, studije i novinske napise.

Objavila je više stručnih članaka u časopisima:

- Kapetanov glasnik
- Godišnjak otoka Korčule (Gradski muzej Korčule)
- Kanavelić, časopis za književnost, umjetnost i znanost (Gradska knjižnica Ivan Vidali)

Spomenula bih tek pojedine:

- Hrvatska seljačka stranka u Korčuli i postavljanje spomen obilježja kralju Tomislavu 1925. godine u Korčuli u čast Hrvatskoga Kraljevstva, Kanavelić : časopis za književnost, umjetnost i znanost, Vol, 6, Gradska knjižnica Ivan Vidali, Korčula 2020., str. 38-54. – Valja napomenuti da je Ratkov *did*a Frano Marinović bio je predsjednik HSS-a (Ratko Marinović je suprug gđe Tee Marinović).

- Glazba Hrvatskog sokola Korčula, Kanavelić : časopis za književnost, umjetnost i znanost, Vol, 6, Gradska knjižnica Ivan Vidali, Korčula 2020., str. 55-70.

Suraduje s tjednikom Hrvatskim slovom i HBL-om.

No, pomorska povijest je jedna od njezinih najvećih strasti, a posljednjih godina posvećena je upravo ovoj tematici što i ne čudi, budući da je dugo okružena pomorskim kapetanima (suprug Ratko i njegov otac su pomorski kapetani). Inače Marinovići su podrijetlom Hrvati s otoka Korčule, a prema nekim izvorima i Bokeljski Hrvati iz Perasta. Marinovića ima i na Braču. Marinovići na Korčuli se prvi put spominju već u XV. stoljeću. Dakako valja spomenuti i Foretiće s kojima su se Marinovići orodili, građansku obitelj podrijetlom s otoka Hvara od koje se u XVI. stoljeću jedna grana naselila u Korčuli. Korčulanski rod dao je više pojedinaca koji su se istaknuli ponajviše u brodogradnji i pomorstvu. Foretići su bili brodovlasnici, trgovci i brodari, ali i klesari i graditelji.

Najveća opsesija, predmet besanih istraživačkih noći gđe Tee Marinović je grad Korčula u kojem, u jednoj od njegovih uskih kaleta, provodi pola svog života. Neutaživom gladi desetljećima svakodnevno skenira njegovu povijest, jednakom strašću proučava svoj arhiv koji je naslijedila, ali i druge arhive, živote kapetana, malomišćanske prijepore, svađe i sukobe iz ne tako daleke njihove povijesti.

I tako je postupno gđa Tea Marinović složila i gradila impresivno stručno-znanstveno monografsko djelo *Korčulanski jedrenjaci* u kojem je sintetizirala i sabrala dosadašnja stručna i znanstvena istraživanja ali i donijela nova do kojih je došla osobnim istraživanjima.

Općenito je poznato da pomorska povjesnica Hrvata u domaćoj historiografiji nije sustavno istraživana. Štoviše, nasuprot slavnoj, događajima i procesima bogatoj pomorskoj baštini, nije dala nijedno zaokruženo djelo u kojem bi naša pomorska povijest bila prikazana cjelovito i objektivno. Ipak postoje uspjele obrade posebnih tematskih cjelina ili pak širokog konteksta povijesnih zbivanja na Jadranu i Mediteranu. Elementarne podatke nalazimo već kod prvih naših povjesnika humanista i erudita, primjerice Trogirana Koriolana Cippica, soprakomita trogirске galije koji je sudjelovao u mletačko-turskom ratu (1470.-1474.). Sve je to opisao u svojim pomorskim memoarima poznatijima pod naslovom *O Azijskom ratu (De Bello Asiatico)*, u kojima je iznio svoje uspomene

na ratovanje po Levantu. Zatim spomenimo još bokeljskog kapetana Frana Viskovića (1836. - 1905.), autora udžbenika za meteorologiju i knjiga o povijesti i kulturnoj baštini rodnoga Perasta te kapetana Stjepana Vekarića koji je proučavao povijest pomorstva, posebice povijest brodarstva pelješkoga kraja. Objavio je knjigu *Naši jedrenjaci* (1997.). Najveći prinos dali su Bare Poparić, Grga Novak, Lukša Beritić, Dinko Foretić, Vjekoslav Maštrović, Radojica Barbalčić, Bernard Stulli, Josip Lučić, Josip Luetić i u novije doba Petar Mardešić, Berislav Visković, Kažimir Pribilović, Mithad Kozličić, Mateo Bratanić, Milorad Pavić, Josip Faričić, a druga imena zaslužna za povijest hrvatske pomorske povijesti ne bih ovom prigodom spominjala, jer ih je oveći broj.

U korčulanskom je slučaju taj lavovski posao altruistički odradila entuzijast Tea Marinović koja je na 595, dakle gotovo 600 stranica sabrala znanja kroničara i povjesničara korčulanske pomorske prošlosti, te nadopunila svojim novim saznanjima, koja se tiču korčulanskog brodarstva, brodograditelja, kalafata, korčulanskih jedrenjaka i njihovih kapetana, soprakomita, patrona, škrivana, mornara... Promatrano područje dosad nije imalo nijedan povijesni pregled, a kamoli sintezu, što je ovom knjigom nadoknađeno.

Valja nam konstatirati da je Teina monografija osebujan spoj povjesnice, ljetopisne literature i znanstvenom akribijom napisanoga životopisa korčulanskih jedrenjaka i kapetana, koji nadopunjuju i povijest i rodoslovna stabla pomorskih rodova, ne samo grada Korčule nego i ostalih komuna na istočnoj obali Jadrana.

Monografija je napisana kao ljetopis; obrađuje povijesne drvene brodove koji su gradnjom, vlasništvom ili suvlasništvom vezani uz grad Korčulu. Podijeljena je na tri velike cjeline, odnosno tri dijela.

U prvom, ujedno i najvećem dijelu u knjizi – ukupno 400 stranica, kojeg je autorica nazvala: LJETOPIS O JEDRENJACIMA GRAĐENIMA U KORČULI, U VLASNOSTI ILI SUVLASNOSTI KORČULANA, nakon Uvoda u posebnom poglavlju ukratko donosi POVIJEST RAZVOJA JEDRENJAKA koju dijeli na tri razdoblja:

- Doba hrvatsko-ugarskih vladara (1200. – 1420.)
- Doba mletačke vladavine (1420-1797.)
- Doba austro-ugarske vladavine do 1918. godine

Nakon toga čitatelja čeka poglavlje koje je skromno nazvala LJETOPIS KORČULANSKOG MOREPLOVSTVA koje je razradila po stoljećima od

XIII. do XX. stoljeća, a zapravo je riječ o ispisanoj kulturno-povijesnoj freski korčulanske pomorske povijesti kombiniranoj s političkom događajnicom. U njoj autorica kreće od XIII. do XX. stoljeća, ne zaboravljajući spomenuti ni recentnija zbivanja – do 1958. godine.

Ljetopis započinje od 1214. godine kada je bio prihvaćen Korčulanski statut, jedan od najstarijih na našoj istočnoj jadranskoj obali. U starom i srednjem vijeku na sredozemnom su području i izvan njega nastajali i primjenjivali se običaji pomorskoga prava, od kojih su neki dobili pisani oblik i ušli u Statute lučkih gradova. Najstariji sačuvani pravni zakonici (Hamurabijev zakonik) sadrže upravo pomorskopravne odredbe o brodogradnji, zaposlenju posade, ugovorima o prijevozu itd.

U ovom ljetopisu korčulanskog brodarstva donose se brojni podatci o povijesti korčulanske brodogradnje koja ima dugu tradiciju i jedna je od najstarijih na istočnoj obali Jadrana. Datira iz vremena korčulanske prapovijesti iako se pozdana pisana svjedočanstva o korčulanskoj brodogradnji pojavljuju tek u XIII. stoljeću o kojima je pisao V. Foretić proučavajući arhivsku građu srednjovjekovne korčulanske općine. Još više je podataka iz vremena od XVIII. do XX. stoljeća budući da se iz tog razdoblja sačuvao najveći dio izvorne povijesne građe.

Korčulanski brodograditelji su oduvijek bili poznati kao vrsni graditelji diljem svijeta. Izumitelji su brodova tipa liburne i kerkure. Rimski flota je bila građena u Korčuli kao i brodovi za Neretljane od IX. do XI. stoljeća. O korčulanskoj brodogradnji pisao je Dušan Kalogjera sa suradnicima (A. Fazinić, C. Fisković, V. Foretić, V. Ivančević, A. Kapor, I. Lozica).

Autorica spominje i Bratovštinu korčulanskih brodograditelja – Banku sv. Josipa koja je bila osnovana 1623., obnovljena ponovo 1868. godine jer je za vrijeme francuske uprave bila ukinuta.

Iz ljetopisa saznajemo o vezama korčulanskih brodograditelja s onima iz ostalih dalmatinskih gradova, primjerice Šibenika, Trogira, a ponajviše Dubrovnika, odnosno Gruških brodograditelja uz koje se prema tradiciji do današnjih dana prenosi priča o otmici kneza koji je u Dubrovnik htio dovesti korčulanske brodograditelje. Oteli su ga njegovi iz Venecije, jer je Venecija odnosno mletačka ekonomska politika gušila pomorsko-trgovačke djelatnosti našeg naroda, pa je tako branila i gradnju brodova za duge plovidbe.

Ljetopis koji je sastavila gđa Tea donosi nam imena brodograditelja, kalafata, brodskih tesara, kupaca, odnosno vlasnika i suvlasnika brodova, patruna,

brodskih pisara, pilota, navigatora, te imena brodova i vrsta brodova (brik, škuna, bracara, sagita, nava, fregata, marsilijana, galun itd.).

Navedeni popis brodova po imenima pruža nam uvid u trgovačko-pomorsko sudioništvo Korčule tijekom duljeg razdoblja. Autorica je nastojala pratiti njihov život od početka do kraja, bez obzira na promjene imena, vlasnika, promjenu snasti pa time i tipa jedrenjaka ili dimenzija.

Dragocjeni su podatci o cijenama brodova, troškovima svih vrsta, vrstama tereta koje su prevozili kao i o rutama kojima su se kretali odnosno plovili.

Autorica nije zaboravila ni čuvene korčulanske pulene. Fenomen pulene - broskog kipa, koja je tijekom više tisućljeća bila značajna odrednica pojavnosti broda te svjetonazora njegove posade i domicila, danas uglavnom spada u red izumrlih pomorskih običaja. Taj naoko nevažan detalj za navigaciju i sigurnu plovidbu, mornaru je dugo vremena bio jedan od ključnih detalja na brodu, barem u psihološkom smislu. Pulene su postavljane u svrhu odvratanja zla, kao apotropejski predmet, predmet koji prema narodnom vjerovanju, služi kao zaštita od nesreća. S razlogom je Claudio Magris svoju nedavno objavljenu knjigu nazvao "Pulene, oči mora".

Najstarija korčulanska pulena jest *Gospa od Ružarija* iz XVI. stoljeća u crkvi Svi Sveti u Blatu. *Sveti Spiridon* u crkvi sv. Mihovila iz istog je stoljeća. Autorica spominje i *Ratnika*, vlasništvo obitelji Arneri, *Stvoritelja*, *Runo*, *Svetog Nikolu*, te korčulanske pulene koje se čuvaju u Hrvatskom pomorskom muzeju Split: pulenu koja je krasila pramac barka "Curzola", građenog u Korčuli 1867. godine, čiji su suvlasnici bili Dominik, Antonio i Petar Foretić, Nikola Paunović, Petar Cviličević, Nikola Mirošević, svi redom iz Korčule i Giovanni detto Oliva Sardi iz Carigrada; pulenu – ženski lik s pramca brika *Darinka*; pulenu – muški lik s barka *Eneo*.

U drugom dijelu: KORČULANSKI PATRUNI I KAPETANI – ZAPOVJEDNICI JEDRENJAKA autorica kronološki po stoljećima donosi popis, odnosno ljetopis svih do sada poznatih korčulanskih moreplovaca.

U trećem dijelu monografije gđa Tea detaljno je, na temelju sačuvane obiteljske pismohrane, obradila i izložila ŽIVOT I PLOVIDBU KAPETANA DUGE PLOVIDBE ANTUNA MARINOVIĆA, ZAPOVJEDNIKA KORČULANINA DRUGE POLOVICE XIX. STOLJEĆA, koji je posvetila uspomeni na Stjepana Marinovića, kapetana duge plovidbe.

Autorica je na kraju svakog dijela donijela popis literature koju je koristila. Služila se svom dostupnom literaturom, pomorskim godišnjacima, Lloydovim

izdanjima, pismohranom obitelji Marinović, arhivskim izvorima u Korčuli, Trstu i Beču.

Kada govori o jedrenjacima i kapetanima kojih više nema, o kojima autorica piše, potrudila se u monografiju uključiti brojne slike, litografije, stare fotografije i razglednice da bi nostalgičnim čitateljima, osobito Korčulanima, prezentirala nekadašnji izgled brodova, jedrenjaka, kapetana, arhivskih isprava, te grada Korčule ali i ostalih mjesta, luka i gradova u koje su brodovi i kapetani pristizali, njihova akvatorija što su sačinjavala sastavni dio iznimne pomorske prirodne scenografije, a koja su tijekom proteklih desetljeća gotovo u potpunosti uništena nekontroliranom izgradnjom. Zahvaljujući ispisanom tekstu i fotografijama, putujemo, odnosno plovimo korčulanskim jedrenjacima kroz stranice knjige zajedno s njezinom autoricom.

Probijajući se kroz gusto tkivo Teine sinteze o korčulanskom pomorskom naslijeđu, pratimo njegov razvoj od vremena kada je procvjetao u rimsko doba, pa od 1200. do 1420. pod vlašću hrvatsko-ugarskih vladara i slobodne općine, te od 1420. do 1797. pod vlašću Venecije i do 1918. pod vlašću Austro-Ugarske.

Valja istaknuti da su u knjizi doneseni dragocjeni prijepisi i prijevodi (osobito oni autorice ali i drugih), sve važnije dokumentarne građe.

Dodana vrijednost knjizi je Kazalo osobnih imena i kazalo geografskih pojmova koje je izradio Zvonimir Forker.

Tein izričaj u svezi je s njenom dušom, s potrebom da dijeli doživljaj i zanos. Piše stručno, ali i nadahnuto i sa srcem, svojstvenog stila, jednostavnog izraza iznimne čitljivosti kako je to istaknuo jedan od recenzenata prof. dr. Mithad Kozličić, korifej i doajen naše maritimne, posebno kartografske baštine. Drugi recenzent je prof. dr. Mateo Bratanić s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zadru.

Milenijska povijest korčulanskog pomorstva, trajno je prisutna u knjizi *Korčulanski jedrenjaci*, govori i o trpljenju i odricanju, naših pomoraca i optimizmu koji je hrvatskoga čovjeka i održao na povijesnim vjetrometinama. Tein ljetopis korčulanske povijesti inspirativan je doprinos dokazivanju korčulanske pomorske povijesti, čuvanju, da se ne bi *zaudobila* (to je jedan stari trogirski izraz koji znači zaboravila).

Znanstvenom akribijom i iscrpnim ispitivanjima, potvrđenim arhivskim istraživanjima, Tea Marinović je ostvarila rezultate okupljene u ovoj knjizi,

zalazeći u zamagljene arhive, razlažući društvene mijene naše pomorske kulturno-povijesne baštine. Za Teu je povijest i naša pomorska kulturna baština, literatura i nostalgija. Inteliktualno je sugestivna, te nas je u nizanju informacija i bogatoj slikovnoj građi, osim na putovanja iz prijašnjih epoha, pvela i u notarske kancelarije i u arhive. Čitanje jedne ovako bogate knjige predstavlja veliko zadovoljstvo i radost.

Tiskanje knjige sufinanciralo je Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Splitsko-dalmatinska županija i Grad Split. Knjiga koju je Književni krug u Splitu izdao u okviru svoje Pomorske biblioteke kao sv. br. 18 i uredila Vesna Barić Punda, živo je svjedočanstvo kako je grad Korčula, minijaturan po prostornim i demografskim razmjerima, stoljećima bio pomorski grad, grad korčulanskih brodograditelja i korčulanskih jedrenjaka u punini toga pojma, upravo po toj slojevitosti i sažetosti pomorskoga života u malome prostoru. Riječ je o osebnom gradu u okvirima dalmatinskog pomorskog naslijeđa.

Svoj san da objavi stručno-znanstvenu monografiju o korčulanskim jedrenjacima u kojoj se ogleda bogata pomorska povijest Korčule, za koju je najveću podršku imala od svog supruga kapetana Ratka, gđa Tea je ostvarila podarivši nam knjigu koja će zasigurno dugo predstavljati nezaobilazni reper svim budućim istraživačima pomorske baštine grada Korčule, odnosno Hrvatske.

I na kraju treba reći da je autorica dala vrijedan doprinos našoj povjesnici, kako lokalnoj, tako i nacionalnoj. Za nacionalnu povijest, za hrvatsku historiografiju, ovo sintetsko djelo je od iznimne važnosti jer osvjetljava dosad manje poznate cjeline.

Budući da knjiga *Korčulanski jedrenjaci* sadrži puno podataka, namjenjena je svima koje zanima povijest i pomorska kulturno-povijesna baština grada Korčule, odnosno Hrvatske. Nadamo se da će poslužiti i drugima da novim izvorima popune praznine i isprave moguće propuste. I dakako najveća nam je želja da uđe u naše domove, nađe mjesto na polici svakoga tko voli svoj zavičaj, svoje dalmatinsko podrijetlo, da nas upozna s našom poviješću i nauči čuvati naše pomorsko kulturno-povijesno naslijeđe te da nam pomogne gledati drugim očima, istančanijim sluhom slušati i otvorenijom dušom doživljavati svoj kraj, svaku njegovu škrapu, more s bonacama i neverama, ribare i moreplovice, riječi i zvukove.

